

Список використаних джерел

1. Гордійчук Д. Інфраструктурні збитки від війни перевалили за 80 мільярдів доларів. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/11/685571/>.
2. Жаліло Я. Самоорганізовані громади надійно тримають тил. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/12/683841/>.
3. Громади отримують експертні роз'яснення з питань місцевих фінансів. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/14776>
4. Кириченко А. Великий переїзд. Досвід релокації бізнесу під час війни URL : <https://www.unian.ua/society/velikiy-perejzd-dosvid-relokaciji-biznesu-pid-chas-viyni-novini-ukrajini-11774737.html>
5. Бланшард А. Привітне місто: конструктивна відповідь. Біженці, іммігранти, шукачі притулку, люди, які пережили катастрофу. URL : [Refugee-response UA.pdf](#).

Бородін Є. І., доктор історичних наук, професор,
в. о. директора Навчально-наукового інституту державного управління,
Острікова А. С., спеціалістка з молодіжних програм ПРООН в Україні
(напрямок «Демократичне врядування»), аспірантка,
науковий керівник: **Бородін Є. І.**, доктор історичних наук, професор,
Тарасенко Т.М., доктор наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

МОЛОДІЖНА РОБОТА В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Молодіжна робота як один із основних інструментів сучасної молодіжної політики в останні роки проходила непростий етап свого визнання, ключовою подією якого стало ухвалення у 2021 р. Закону України «Про основні засади молодіжної політики». Передбачалося, що найближчим часом буде здійснено комплекс заходів, які дозволять створити необхідні умови для діяльності молодіжних працівників, молодіжних центрів та просторів, громадських організацій в загальному контексті розвитку молодіжної сфери демократичних країн світу, зокрема, європейських. Усі основні кроки базувалися на завданнях мирного часу, які не передбачали можливості опрацювання варіантів застосування в умовах війни.

Органи місцевого самоврядування територіальних громад України в процесі децентралізації та реформування молодіжної політики на основі вироблених на національному, регіональному та місцевому рівнях підходів тією чи іншою мірою розвинули як муніципальну інфраструктуру молодіжної роботи (молодіжні центри та простори), так й підтримали громадські організації, що

здійснюють молодіжну роботу. Сформувалося середовище молодіжних працівників, запроваджувалися програми навчання, здійснювався обмін досвідом та розповсюдження кращих практик. Можна стверджувати, що на початок широкомасштабної російської агресії існувала наступна сукупність елементів молодіжної роботи в територіальних громадах: напрями та інструменти; структури; кадри. Важливою особливістю стала широка мережева взаємодія, до якої були залучені представники різних інституцій від загальнодержавного до місцевого рівнів, міжнародних та зарубіжних організацій.

Збройна агресія Російської Федерації проти України кардинально змінила ситуацію, коли постало питання щодо долі молодіжної роботи в умовах війни. Відповідно до підходів Ради Європи молодіжна робота охоплює «широкий спектр діяльності соціального, культурного, освітнього, екологічного та / або політичного характеру, що здійснюється молоддю, з молоддю та для молоді, в групах або індивідуально». З початком військових дій можливості для багатьох напрямів молодіжної роботи зникли зовсім, а для певних – суттєво обмежилися.

Після 24 лютого 2022 р. в ряді областей України та ракетних обстрілів інших регіонів основними питаннями порядку денного для системи молодіжної роботи в територіальних громадах стали в першу чергу завдання використання муніципальних структур та кадрів молодіжної роботи за новими напрямками діяльності. Все це відбувалося в умовах широкого розвитку волонтерського руху з допомоги Збройним Силам України, внутрішньо переміщеним особам, лікарням, літнім людям тощо.

У нинішніх умовах територіальні громади України поділяються на такі групи: охоплені військовими діями безпосередньо та розташовані у прифронтовій зоні; окуповані агресором; звільнені від окупації (деокуповані); віддалені різною мірою від театру військових дій (тил). Цілком очевидно, що для перших двох груп територіальних громад неможлива будь-яка профільна або наближена до неї діяльність молодіжних працівників або молодіжних центрів. Для двох інших груп територіальних громад актуальним постає питання щодо того, які надбання саме молодіжної роботи довоєнного часу можна застосувати в сучасних умовах, що потрібно змінити та коли до цієї діяльності потрібно повертатися.

Після початку війни розпочався процес виїзду молодих людей зі своїх територіальних громад, що стало викликом для молодіжної роботи, який можна охарактеризувати як зменшення або, навіть, втрату цільової аудиторії навіть в тих громадах, які знаходяться далеко від зони військових дій. За інформацією Міністерства молоді та спорту України 5 квітня 2022 р., понад 2 мільйони молодих людей стали внутрішньо переміщеними особами та ще близько 2 мільйонів були змушені виїхати за межі країни, а це 40 % від загальної кількості молоді в Україні [1].

Суттєвою відмінністю воєнного стану від умов мирного часу є потреба у обмеженні можливостей, які виступали важливими факторами впливу на розвиток та забезпечення сталості молодіжної роботи, зокрема політичного спрямування. Однією з рис молодіжної роботи є те, що вона «поширює

різноманітність та сприяє рівності, сталому розвитку, міжкультурному взаєморозумінню, соціальній згуртованості, громадянській участі, демократичному громадянству та підтримці цінностей прав людини», сприяє «активній участі та залученню молоді до прийняття рішень» [3].

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану відповідно до Указу Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 р. тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина. Це унеможлиблює застосування певних інструментів молодіжної роботи, які базуються на використанні участі молоді в суспільно-політичному житті та впливі на органи влади виключно в умовах мирного часу. У даному випадку йдеться про підвищення ролі громадянської участі молоді із застосуванням інструментів, що відповідають умовам правового режиму воєнного стану, зокрема підтримки держави, власних територіальних громад, окремих громадян та груп населення тощо.

Процеси, що відбуваються в системі молодіжної роботи України, свідчать про те, що молодіжні працівники та молодіжні центри все ширше долучаються до використання інструментів соціальної роботи, надання соціальних послуг, здійснення соціально-психологічної допомоги. Ключовим поняттями для практичної діяльності молодіжних працівників стали поняття «гуманітарна допомога», «волонтерство», «соціальна допомога».

Наявність молодіжної інфраструктури в громаді (молодіжного центру, хабу, простору) значно сприяє швидкому розгортанню програм гуманітарного реагування у громадах. Волонтерський ресурс та гнучкість у підходах дозволяє молодіжним центрам оперативно організувати роботу на допомогу громадянам, які постраждали у наслідок бойових дій, внутрішньо переміщеним особам. Близько 100 молодіжних центрів в Україні залучені до гуманітарної допомоги цивільному населенню. Молодіжні центри стали партнерами платформи «СпівДія», що демонструє приклад залучення молодіжної інфраструктури до координації програм гуманітарного реагування від національного до місцевого рівня:

забезпечення комунікації та консультування цивільного населення (взаємодопомога людина-людині / місце для взаємодії місцевого населення з волонтерами);

консультування щодо існуючих притулків для біженців, наявності місць, розподілення та супровід біженців;

надання соціальних послуг для громади, в тому числі фокус на біженців та їх пріоритетні потреби: надання юридичних консультацій, психологічної підтримки, консультацій щодо працевлаштування та зміни професій, створення простору дружнього до дітей (неформальна освіта, догляд за дітьми та надання психологічної допомоги).

Підтримка молодіжної роботи в територіальних громадах з національного рівня включає пошук створення можливостей та розповсюдження інформації про доступні ресурси для молодіжних центрів та працівників (зокрема грантової допомоги), надання методичних рекомендацій, аналіз, узагальнення, розповсюдження кращого досвіду, створення майданчиків для спілкування

молодіжних працівників. Міністерство молоді та спорту спільно з проектом Ради Європи «Молодь за демократію в Україні», Програмою розвитку ООН в Україні та Державним інститутом сімейної та молодіжної політики проводять серію зустрічей з молодіжними працівниками та працівницями, метою яких оперативне інформування про наявні можливості, обмін досвідом, надання практичних рекомендацій.

29 березня 2022 р. Всеукраїнський молодіжний центр оприлюднив власний посібник «Молодіжний центр під час війни: рекомендації по організації простору та діяльності молодіжного центру у воєнний час», який спрямовано на підтримку молодіжної інфраструктури територіальних громад [2]. Завдяки соціальним мережам розповсюджено досвід діяльності молодіжних центрів міст Тернівка, Дніпро, Львів, Чернівці, Запоріжжя в умовах війни. Всеукраїнський молодіжний центр організує регулярні онлайн зустрічі молодіжних працівників. Подібні зустрічі організовуються в регіонах, зокрема у Сумській області, до яких залучаються представники територіальних громад.

Досвід України є унікальним для світу та країн Європи, зокрема. Надання соціальних послуг на базі молодіжних центрів сприятиме сталості молодіжного сектору в громадах і після завершення війни в Україні. Основною діяльністю молодіжних центрів у мирний час є надання послуг для молоді щодо її соціального становлення та розвитку, розвиток та популяризація неформальної освіти молоді, підтримка молоді у т. ч. надання різних видів консультацій. Після завершення війни великий відсоток молоді й надалі потребуватиме психологічної та юридичної підтримки щодо становлення та пошуку себе в новій українській поствоєнній реальності. Саме молодіжні центри, які є зрозумілими та доступними для молоді, зможуть пришвидшити процес адаптації та включення молоді до нових суспільних процесів.

Список використаних джерел

1. Заява Міністра Вадима Гутцайта на засіданні Ради Європейського Союзу з питань освіти, молоді, культури та спорту. 4 квітня 2022 р. Офіційний вебпортал Міністерства молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/news/vistup-ministra-vadima-gutcajta-na-zasidanni-radi-yevropejskogo-soyuzu-z-pitan-osviti-molodi-kulturi-ta-sportu>.
2. Молодіжний центр під час війни Рекомендації по організації простору та діяльності молодіжного центру у воєнний час. Всеукраїнський молодіжний центр. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/Molodijna%20polituka/molodizhnyy-tsentr-pid-chas-viyny-rekomendatsii.pdf.
3. Рекомендація CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам членам про молодіжну роботу. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93>.